

გუთნის-დედა,

მამულის-მოვლისათვის.

გული მოსწორება ტყი-
ლისში.
ო. კერესელიძის სტამბაში.
კუიას, სავუთარს სხლში.

გამთავრება ორკანაში
ერთხელ. ფასი ერთის
წლის გამოცემისა ვანც
«ცისკარსედა» კვლს აქვრს
ერთი მხელით, რომელიც
ან აქვრს ორი მხელით

«ცისკარსედა» დამატება.

ნ. 16

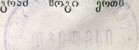
აბრეშუმის ჭიისათვის.

((განგრძობება))

(სტ. აღ. მანძიკვისა.)

ჭრანციაში და იტალიაში ინახადენ
ძლიან ბევრს იმ ჯინმის ჭიას, რომელ-
საცა აქვს დიდი ზარკები და რომელიც
ღირსებით დაბლა იდგა წურილს და სე-
შუალო ზარკებსედა, მაგრამ უკანასკნელად
ისეთს სისრულეში მოიკვანეს თავიანთის

მოვლით და კარგა შენახვა, რომ ამ ორს
ნაქებს ზარნებს ღირსებით არაფერში არ
დაუარღებოდენ, ვიდრე განდებოდა ჭიის
სწელება, რომელმანცა დიდი ზიანი მისცა
მრთელს ვეროზასა. უმეტესად ნაქებნი ივე-
ნენ ღოზდონიკის, დამსტრის, დონდალოს
და სხუა ჯინმის აბრეშუმის ჭიები. ესენი
ივენენ შესანიშნი თავიანთის დიდროანის
და წურილის ზარკებითა. მხოლოდ ესეი
არის, რომ ზარკებს ცოტა აქვს აბრეშუ-
მის გამოსევალი, გამოსეშტეის დროს,
რომელშიცა რჩება უფრო მომეტებული ევა-
ჭი. ბოლოს ამასაც ვიტყვთ, რომ თუცა
ჭიის სწელებაში დიდი ენება მივსცა აბ-
რეშუმის შეკუთავებას, რომლის მიხეზით
შეპატრონეთა დაუწეეს აღსდა სსუათა მსა-
რის ჯინმის ჭიასა, მაგრამ ზოგი ერთს

მომწვევტო და გამოსავალი ძრეულ ცოტა
 ექნს ასე, რომ თუქვსმეტის გიოვანქის
 ჰარკოთგან, ერთი გიოვანქა ძაფი ძლივს
 გამოვა, ხშირთაც შეუდგება სოღმე სხუე-
 ლება. ერთის გიოვანქის ჰარკოთგან, ნახე-
 ჯარი გიოვანქა ძლივს ღირწევა აბრეშუმის
 გამოსახვევაძი, და ამისათვს ფასიც ამ ჯინმის
 აბრეშუმს, ძრეულ ცოტა ექნს.

სამუელა ჯინმის ჭიანს ეკუთვნის ნუ-
 ხის უეზღმი იმ ჯინმისა, რომელსაცა ჰქვა
 გურუსური. ამის ჰარკა ექნს ასელი დავე-
 ცილობა, ბოლო მომკრეველო და ღრმათა
 ზის ჰარკი ჭიან. თათრულის ჯინსუქდ ეს
 უკეთესია, მაგრამ ამის აბრეშუმს ხმა არა
 ექნს და არცა გასავალი, ამისათვს რომ
 ძაფი ამისი სძირად წედება, რამდენიც გა-
 მოხვევის დროს ბოლოს მ. უახლოვდება
 იმდენი წედება. ექნისის გიოვანქის ჰარკი-
 თგან ერთი გიოვანქა ძაფი რჩება, თუ
 კარგათ მოუარა ჭიანსა. იტალიის ჯინმის
 ჭიანს ძრეულ ერევა ამის ჯინმისაძი.

უბირველქისის ჯინმის ჭიან არის იტა-
 ლიისა, ამ ჯინმისა განვრცელებულია ეო-
 ველგან ვერობაძი. ბირველად იტალიის
 ჯინმის ჭიან, ამ ოცდა ოთის წლის წინათ
 ცაქუნინათ ქალაქით მილანიოტგან. ეს ჯინ-
 მი ეოვლის მხარის ჰუვანს იტანს. რად-
 განც მაღანსიოტგან შემოვლიათ, ამისათვს
 უფრო ემახინს ამ ჯინმს მილანესს.

მილანესსა ექნს ჰარკი წერილი, სქე-

ლი ტუევი ანუ კანი, მომკრეველო ბოლო,
 მოუვთალო ფერი. გამოსავალი ექნს
 ბეერი და ამისთანავე კარგი. ოთხ გიოვა-
 ქა ნახევარის ჰარკოთგან მამოდის ერთი
 გიოვანქა აბრეშუმში, ადჯლათ იხვევა და
 ეაჭიცა ცოტა რჩება.

ის ჯინმის ჭიან, რომელიცა მოკრეველს
 თოთრს აბრეშუმს, არის კიტაიისა. ამ ჯინ-
 მის ჭიან განვრცელებდა იმავე დროში, რო-
 დესაც განვრცელებდა იტალიისა. ეოვლითეუ-
 ში ერთმანერთს ემსტაკესობიან ფერის გარდა.

ვისაცა სურს აბრეშუმის ჭიანს შენახვა,
 კარგის გამოსავალის მიღება და კარგ
 ფასად გასვიდვა, ისე რომ შრომათ ღირ-
 ლეს, რომელიც გაუწევიან მოვლის დროს,
 უნდა გააჩინოს იმ გვარის ჯინმისა, რო-
 მელიცა მეტსაცა მოსცემს და მეტს ფასა-
 თაც გაჭვიდის. მაგრამ ჩუწნდა სამწესაროდ
 ჩუწნს მამულის ჰატრონებს, ახალის რამის
 შემოტანა მიანინათ საზისდრად და ეს გვი-
 შლის ეოვლისფერში დაწინაურებას. ისე და-
 ნერგილა მეწლი ჩუწნდება ჩუწნას მეზა-
 ტრონებში, გინა მამულის ჰატრონებთა შო-
 რის, რომ ექნება მხოლოდ დიდმა
 მეცადინეობამ დაატევებინს, თორემ ამ ჩვე-
 ულების მოსაზობა დიდ ძნელია. საქარ-
 თველოში განვრცელებულია თათრულის
 ჯინმის ჭიან, რომელსედეც მოვილაპარაკეთ
 სუძით და რომელსედეც არა ღირს მივა-
 ქციოთ უფრადება, რადგანც უფრო სუ-

კეთესო ჯინშის ჭიაც მოიპოვება ჩქვნი. გამოცდილებით დატკიცებულია, რომ კიტაის და იტალიის ჯინშის ჭია, ოც და ათჯერ მეტს მოსავალს გვაძლევს, ვიდრე თათრული და სხვა ჯინშისა, რომელსაცა უვლიან საქართველოში. ამისათვის, უმჯობესია ეოვლის მამულის ჰატონისათვის, მჭვლს ჩქვლებას დაანებონ თავი და შემოიტანონ ახალი, რომელიცა მისცემს საჩუქებლობას.

სიმიინდის მნიშვნელობა.

ამერიკის ზონით ევროპამ შეიძინა საში სამამულო მცენარე: სიმიინდი, კარტოფილი და თამბაქო.

თუმცა ამა მცენარეთა ჰირველად არა ჰქონდათ ოპროსა და ვერცხლის მადნებისა შესავსით კაცთა მიზიდულობა, მაგრამა ბოლოს მანც მიაწივეს კარტო მნიშვნელობათა და განვრცელდნენ კიდევ თვითქმის მთელს სამეაროსედა და, ამასთანავე ამათ უფრო მომატებული შემოქობა მისცეს ხალხსა, ვიდრე უძრფასესთა მადნებმა, რომელნიცკი აქამომდე არიან ამოღებულნი

მიწის გულიდანა.

მრავალჯერ იყო ლაზარაკი სიმიინდის შთამოებანსედ, ლაზარაკი, რომელსაც ზოგნი ამტკიცებდნენ, რომ სიმიინდი ნამდულად ამერიკიდგან არისო და ზოგნიკი თანახმადებდნენ, მაგრამ მეკი ასე მეონია, რომ სიმიინდს უნდა ვრიცხავდეთ ახალი ქვტენის მცენარეთა, ამ შემდგომის მიხეხებითა: ჰირველი ეს, რომ ამერიკაში, სიმიინდი იხდება გარეულს მდგომარეობაში, როგორათაც სხვა გარეულნი ბალახნი ტეეში ანუ მთებსედ მოუვლეთათა; ამას ჰპოვებენ ჩრდილოეთის მხრის ქენხეხებთან მთებსედ და ჰარავუს ჰუანტობთან მდაბლობსედ.

გარეულის სიმიინდის ეოვლივე მარცვალი გახვეულია კანში და ტაროც შინაურს ტაროზე მოკლე აქუს, მაგრამ ამ თხსებას მაშინათვე ჰქარტავს, როდესაც მიეცემა სოლქე თანახწორს მოვლას.

ქრისტოფორე კოლომბმა ეს სიმიინდი იპოვა კუბის ეუნმულსედ და მექსიკაში, მაგრამ ამ დროს იყო მოვლის ქვტმა. გარდა ამისა, როდესაც დაიწვეს ხეეეში ტრება და ჩხრეკა მხარისა ამ დროს იპოვეს აგრეთვე სიმიინდის ფქჯლისა და რომის ჰარკებიცა, რომელიც ამტკიცებს, რომ ამერიკაში არამცთუ სცნობდნენ სიმიინდსა, არამედ აღრიდგანვე ეოფილა შემოტანილი სამამულო მცენარებში.

მაგრამ საღაური შთამოებისაც უნდა

იოს სიმინდი ამერიკისა თუნდ აჭორიისა
ეს ჩქვწნოთს სულ ერთია; მისი ღირსება
არის მასში, რომ დიდი ნაყოფიერი მცე-
ნარე არის და შეაიყავს უკეთესს სანოვა-
კე ნიოთიერებასა.

სიმინდი მოჭეუთ სამხრეთის რუსეთში,
საბერძნეთში, აფრიკაში, აზიაში, აგრეთვე ეგ-
როპაში, იტალიაში, სამხრეთის ფრანციაში,
ვენერიაში, მერამ როგორი გამოსავალიც
ჩრდილოეთის ამერიკაში აქვს, ისეთი არც
ერთს ალაგს არ არის.

სიმინდი უპირველესი მისანდო მცენა-
რე არის მერთებულის შტატების და მის
წლის გამოსავალიც ადის ეოველ წლიე
ოთხას მილიონამდისინ.

ასლანდელი ასე სიმინდრეში ეოფნა
მერთებულთ შტატთა მიეწრება სიმინდის
შემუშავებასა. სიმინდი იეო მიხეზი ნაფუ-
მერებით ამერიკის ტეის გაწმენდისა; ეს
ეოველთის აძლევისთ ასლად გადასახლე-
ბულთ თუთ გაბედვთი ჯაფის საჯერო
გამოსავალსა ნაფუმერების კეთებითა და
არის უპირველესი წეარო მიწის მხენელთ
ჯაფის მომატებისა, რომელიც აძლევის
საუკუნოდ გამოსადეკს ეაჯრისსა, რომლი-
თაც თანდისთან უურო მდიდრდება მკა და-
უფასებულის მცენარისა. აგრეთვე კარგათ
მოსავლობს მისინიანის მინდვრებში, და
იქაც, სადაც აქამდე სმოვდნენ გარეულთა
კამბენთა ჯოკნი. ასლა არიან თვალ მიუ-

წდომელად განმლილნი ნასნაენი ამ მშტ-
ნიერის და ღონიერის მცენარისა.

ამიტომაც მთელს ქმწენანაზედ არ არის
ამ ნეოფის უკეთ მყასებელი, და მისგან
ასე ურიცხო სხუა და სხუა საზრდოს
გამომენი კაცი, როგორც ჩრდილოეთის
ამერიკაში. სიმინდის შემუშავება ეოველზე
უკეთ არის გავრცელებული მერთებულს
შტატებში, სადაც კეთდება საქმის მცოდ-
ნარობითა და დიდის მეცადინეობითა.

სიმინდს ამერიკელები ხმარობენ სა-
ზრდოთა; ისინი აშხადებენ ამისგან რამ-
თენიმე სხუა და სხუა მარგებელსა და
კემრიელს საჭეულსა; აგრეთვე ჭხდიან
არაეს, სასამებელს, და სამუდამოთკი ხმა-
რობენ საგჭმბრად ცხენებისა, საქონლისა,
ცხვართა და ღორთა,

ეოკნებ, ბუნებაცი შემეე ეოფილა ამ
მცენარისა, რომ მიუცნა თვსება მისის სა-
ნოვაგისა შემწიფება ეოველს ნიადაცედ.
თუთქმის იქაც, სადაც ნიადაცი გამოვილის
ხოლმე სამიელს ევალეიანობასა.

ჩრდილოეთის მხრებში სიმინდსა სთე-
სენ ხშირად მხოლოდ ბაღების დასამშტ-
ნებლათა. ეს მშტნიერი ღერწამივით მცე-
ნარე მისინიანის ნისლიანს მინდვრებზედ
მიასწევს ხოლმე ოთხი ადგილიდგან ხუთ
აღლამდე სიმაღლესა, და თვს მსხვლის
ღეროდგან გამოუშვებს განიერს ფოთლე-
ბსა, რომლის გორებშიაც ისრდებათ ოქ-

როს ფერი მსხული ტაროები თვისს უან-
კარძო მარცვლებითა, ღმბათ ივიდებენ
მიწაში საძირველებს მათი ძირუქნი, რომ
მისცეს თვს ალვის ხესავით ნორნს კარგი
სიმაგრე.

ეოვლის მსრითვე უზირველესი მცენარე
და ეოველზე უკეთესი, რომელიცეი გავიგო-
ნია ეოვლისაგან შემამულეთა; განსაკუთ-
რებითი მნიშვნელობა სიმიინდისა გამოსწ-
დება იმა მსრებში, სადაც ვერ მცირეთ
აზიან დანახლებულნი, ავრეთვე ცხელს და
გვალიანს მსრებში, სადაცა აქუს შეუსა-
ბამო უმჯობესობა ეოველს ზურის მცენა-
რეზედა.

შეერთებულს შტატებში, ეოველს წელს
იენისში და იელისში, თვთქმის ექუსი
კვირა გასწევს მუღმისს გვალიანსა, რომელ-
საცა აქუს ფრიად ცუდი გავლენა ეველიან
ნაუფხედა; და მსოლოდ სიმიინდიეი იტანს
ამ უადრესობასა და ამისათვს ირიცხვს
უსაჭიროეს ზურის მცენარეთა; ჭერმების მუ-
ლობელნი ეოველთვს სიმიინდსა ამჯობინე-
ბენ სორბალსა. შეერთებულს შტატებში
სორბალი სრულეებით არ აზის მისანდო,
ამიტომ რომ ეოველთვს ვნებულობს ზამ-
თისს ჭავის ცვლილებისაგან. ხან სამინ-
ლად აცივდება სოლმე და ხანკი ისე და-
თება, რომ თოვლი სრულეებით გადნება,
ამისათვს მინდგრება ხან მოსილნი აზიან
თოვლითა და ხანკი სრულეებით გატიტვლ-

დებიან. და ამ შიშველს დრტს^{მცენარის}
სოლმე სამინელი ქარიშხალი, რომელიც
სმიინად სრულეებით ამოაგდებს სოლმე ნა-
თესებსა.

ზოგი ერთი მშვდობით გამოივლიან
ზამთარსა, მაგრამ მაინც სამიშარნი აზიან
გვალიანსა და იქაური ჭირისაგან, რომელ-
საც ამიხეებს გესენის ბუზი, რომელიც
დაეცემა მთელს გუბერნიებსა და გაავრცე-
ლებს თვსს ვნებასა. ეს ბუზი არა ჭსწამს
მცენარეს მკალიანავითა, მაგრამ მათი ბარტ-
ეები შედიან ორასობით თავ თავში, სწარ-
მოებენ და ავნებენ ლეროსა, რომლისა
გამოც მცენარე სუსტდება და ჭკნდება შემო-
უსვლელათ. გარდა ამისა თავთავს ედება
ნაცარი და სხ.

შეერთებულს შტატებში აზიან ფრიად
მრავალი ჯინშის სიმიინდი, რომელთაგანაც
ზოგი ძალე შემოდის და ზოგი გვიანა,
და ტაროც ზოგს კრმელი აქუს და ზოგს
მოკლე, და თვთ მარცვალიც ფრიად მრავალი
შეუძლიან ჭავასა და ნიადაგის შე-
საფერად სიმიინდის თესლის არჩევასა, ავ-
რეთვე თანხმად განსწასვსა, რომლისათვ-
საც აზის დანიშნული, აზიან იმ გვარი
ჯინშისანი, რომელიც გამოდგებიან მსო-
ლოდ ზურად და სხვა საჭმელეობათ, და იმ
ჯინშისაცა, რომელიც კარგია ზირუტევის
საკვებრათა, და განსაკუთრებით კასახუქებლათა;
ზოგჯინშისას მომატებული ნაწილი

სახამებელისა აქვსთ. და ზოგნი შეიცავენ
ზეთის ნაწილსა და სს. შაერთებულთ შტა-
ტებში ესე უოველივე თვისება არის ზირ-
ველათვე მიღებული აზიაში, და შემდეგ
შეუდგებიან აღრჩევასა.

სიმინდს უნდა ღრმად მოხვნა და გა-
დათხვნა მიწისა, და რამდენიც ნია-
დაგი ნისლიანი იქნება, იმდენი უფრო
უთანახმადება ამ ღონიერს მცენარესა. მა-
გრამ სიმინდი ეოველგან მოდის ნისლიან-
ზედაცა და ქვანზედაცა, და მკაც მდიდა-
რი გამოხდის.

რამდენიც ღრმად არის მოხნული სი-
მინდის ნიადაგი, იმდენი მდიდარია მისი
გამოსავალი. თორმეტ ვერშოკზე მოხნული
და კარგად დაფარცხული ერთი მიწის ქვე-
ვასა გამოხდის ორასი ფუთი, და ექვს
ვერშოკზე მოხნული ერთისავე მიწის ქვე-
ვისა გამოხდის ასი ფუთი. მაგრამ ამერი-
კის შემადგულეს არა აქვს დრო თვისს დე-
დულის ღრმით მოხვნისა, როგორც საჭი-
როება ნდომულობს. რადგანაც მსოლოდ
თავის საკუთარი ჯაფითა მუშაობს, ამი-
სთვის არ შეუძლიან აღასრულოს მძიმე მუ-
შაობა, რომელიც თხოვლობს მუშაკთა და
დროსა. და საეძოდ მიაჩნია, როდესაც
აღასრულებს თვისს საჭიროების ვალსა.

ჩვენს შევიძლიან ნიადაგი გავჭრათ
თორმეტ ვერშოკზე კიდევ ღრმათა, დი ზე-
მთა ზირის მიწა მოექცეს ქვემთა და

ქვემთი ზემოთა, ასე რომ სიმინდის მი-
რეკს შეამლოს თავისუფლათ გადგმა.

ამ გვარი დალაქტება მიწისა ამლევს
მცენარეს ეოველსავე სიკეთეს ნაყოფისასა
რაცცი შეიძლება. ამასთანავე უფრიდ კარგი
იქნებოდა, რომ ნიადაგის მომატებული
სინესტე განუშრონ და არ მოაკლონ უსა-
ჭიროესი მცენარისათვის.

სიმინდის დათესვისათვის სმარო-
ბენ ხელისას ანუ ცხენის სათე-
სსა; გასათოხნავად მცენარეთა შუა
ღარსომილი ალაგებისა და შამბის
გასამარგლავათ სმარობენ საალ-
ქატებსა.

იმა მსრებში, სდაც თივა და ნამჯა
ნაკლებია იქ სიმინდის უფიჩი იჭერს მათს
აღავსა. ამისათვის სიმინდის ღერობებს მა-
შინ დაუწებებენ ჭრასა, როდესაც ტარო
დაიწებებს შემოსვლასა, და მანამ ფოთლე-
ბიც ისევ მწვანე აქვს მოჭრილი იქვე ნა-
ხნავზე რჩება გასასმობლათა, რომლის
შემდეგ აჭკრეფენ შესანახავათა.

ზოგერთ ალაგებში თივისათვის მსოლოდ
ფოთლებსა ჭკრეფენ, და ტაროსკი ისევ
ღეროზედ უშებებენ, საძველათაც ამისა მი-
დიან მაშინ, როდესაც მოცლილნი არიან
სხტა საქმიდგდანა, და მისდევენ ნელნელად
ასე, რომ მისი მკა გათავდება სოლიმე
ზოგსერ ღრმა შემოდგომამში.

კანში გახვეული მარცვლებისაგან იწ-

მინდებიან საშვალებით მაშინისა, და შემდეგ ინახვენ უბრალო ეუთებში და ცოდვებში.

მარცვალს აერევიანებენ წმინდათა და ძალიან ჩქარავნ უბრალო მაშინებითა.

1) ერთ ალაგას ნათესი სიმინდი ძალიან დიდ ხანს გამოსაულობს. მე ვნახე ოლიოს მინდვრებში, რომელზედაც მოჭევადათ და თან უფრო მატულობდა გამოსავალი.

2) შეერთებულს შტატებში სიმინდს ეოველთვს კვალდ და კუხალ სთესვენ ანუ ოთხ კუთხს კვლუბათა, იმ დროს როდესაც ვაშლის ხეები ევაჟიან.

ლ. სერებრიაკოვი,

(განგძელება იქნება შემდგომში.)

ბაღის გაკეთებისათვის.

(განგძელება.)

წარსულს გუთნის დედის გასეთის წინააღიწი იყო მძიმეს და სუბუქს მიწაზედ. წმიდა და მომსსო ქვშიანი მიწაც არის უნაყოფო, ერთის სიტყვთ, კარგი და დი-

დი ნაყოფიერი მიწა ის არის რომელიც წლით და შემორე თქმულის მძიმეს სუბუქის და ქვშიანის მიწებით შესავებულა, ამისათვის, რომ რაც ერთს გვარს მიწას აკლია სიკეთე, ის მეორესა აქვს; სადაც რამთენივე გვარი მიწები იქმნება ერთად შერეულნი ის სწორედ ნაყოფიერი მიწაა. ჯერ სანამ გავაწუთობ ბაღსა, უნდა ვიფიქროთ, როგორი იქმნება ათვის და ოცის წელიწადს იქით, როცა გაიზდებიან ნაყოფიერნი ხენი დი სხუა. ხშირად მოხდება, რომ ჰირველად დაწყობილი კვანვერება კარგად, წესიერად, მერე ისე ვიწროდ, არეულად და უშენოდ, რომ თუ არ შეესცვლით რიგსა, დარჩება სახინრად. წინათვე უნდა გავსინჯოთ და არ უნდა დავტვირთოთ ბაღი სხუა და სხუა უბრალო წვრილძალი არეულის და ერთი იგივე სესილითა; სესილის ხენი გავაწუთო შესაფერად, თვალის სამურნი ბაღში არ მივაფაროთ და მივსცეთ სეთა საკმაო ვრცელი ადგილი.

ი, რუსიევი.

(განგძელება იქნება შემდგომში.)